

oceán - Boschov obraz *Záhrada rajských potešení* ilustruje hebrejský svetový názor, ktorý sa odráža v knihe Genesis; Zem je disk obklopený dvoma vodnými masami: hornými vodami, ktoré občas padajú na zem vo forme dažďa, kedy *JHWH* otvára stavidlá nebies a spodnej vody, tvorené morí, jazier a oceánu; v hĺbinách kozmickej sféry je položené *podsvetie*, obydlie mŕtvych, v ktorom zostávajú až do *súdneho dňa*

H. Bosch: Stvorenie (vonkajšie panely Záhrady rajských potešení, 1480-1490)

Oceán Atlantický - Atlantický oceán

oceán mliečny - mliečny oceán

Oceán Tichý - Tichý oceán

Oceánia - pozri *tetovanie*, kult hlavy, kult plodnosti; *oceánske umenie*

oceanický pocit - extatický (pozri *extáza*) pocit splynutia so svetom, charakterizovaný dojmom súznenia s okolím a celým *vesmírom* na predstavovej, *imaginatívnej* báze; synonymum stavu vytrženia a tvorivej exaltácie pri plnom prežívaní tvorivého aktu (pozri *tvorivosť*)

I. Pavle: Jej svetlo (2009)

„oceánska gotika“ - *Gótico oceanico*

oceánske umenie/tichomorské umenie - Baleka: súhrnný názov pre umenie prírodných národov (národov na predhistorickom stupni spoločenského vývoja), žijúcich na ostrovoch *Tichého oceánu*, ktoré sú rozdelené do troch hlavných skupín (*Mikronézia*, *Melanézia*, *Polynézia*); osídlenie si zachovalo až do kolonizácie pôvodný poľnohospodársky spôsob života, usporiadanie spoločnosti a magické predstavy a zvyklosti, ktorých súčasťou boli aj výtvarné diela; ostrovné národy nepoznali kov a boli odkázané na nástroje z dreva, kostí, lastúr a kameňa; týmto technickým predpokladom sa podriaďovali ich artefakty (napr. pletené rohože); oceánske prírodné národy etnograficky a antropologicky neuspokojivo poznané; tvary, ornamenty, zvieracie a ľudské prvky už dávno stratili pre svojich tvorcov pôvodný význam; dokladajú niekdajšiu väzbu na čínsku, indonézske, indickú a mezopotámsku kultúru; u melanézskeho umenia prezrádzajú osídlenie z ázijského kontinentu a súčasne potvrdzujú, že oceánske umenie sprostredkovávalo prenesenie výtvarných prejavov spätých s poľnohospodárskymi kultami tak do *mixtého*, *toltéckeho*, *aztéckeho* a *mayského* umenia predkolumbovskej Ameriky (pozri *predkolumbovské americké umenie*...): sochy sediacej ľudskej postavy, masky, motív hada, pletenec, špirála a d'; oceánske umenie sprostredkovávalo prenesenie výtvarných prvkov aj do umenia Afriky (pozri *afrikké umenie*): sochy postáv pokrčené v kolenách; magickým myslením (pozri *mágia*) bol ovládaný kult predkov, v ktorom sa prejavovalo historické vedomie a poznanie súvislostí života (želaním predkov bolo pokračovať v pozemskej existencii prostredníctvom svojich potomkov > ľudská *plodnosť* bola hlavným záujmom spoločnosti); k plodnosti sa viaže v oceánskom umení sediaca alebo čupiaca ženská figúra, čiže žena v pôrodnej pozícii, zosobňujúca plodnosť; je motívom poľnohospodárov,

ktorí sú závislí od plodnosti zeme (pôda, dážď, zrna) a dobytku (v Oceánii má kľúčové postavenie *prasa*, ktoré je *symbolom plodnosti*); sediaca alebo čupiaca postava je jedným z motívov, ktorý potvrdzuje spojenie s ázijskou pevninou (maľby na neolitické čínskej keramike z južnej Číny 2200-1700 pr.Kr., pozri *čínske umenie*); ďalej pohreby vo skrčenej polohe, tj. polohe plodu, spojené s predstavou, že smrť je počiatkom nového zrodenia (pozri *kostrový hrob*); s mágiou plodnosti (pozri *kult plodnosti*) súvisí *kult hlavy* a lov lebiek (známy súčasne z južnej Číny); získanie hlavy znamenalo podiel na duševnej sile, ktorá v hlave sídli a ktorá mala v poľnohospodárskom spoločenstve zaistiť úspešný zber (lovilo sa pred jarnou siatbou); hlave bola preukazovaná veľká úcta, hlavy sa ukladali do sošiek sediacych (tj. rodiačich) postáv alebo do iných schránok; *lebký* boli domodelované, zdobené maľovaním a ináč, prípadne zhotovované zo dreva alebo kameňa; k magickému významu hlavy sa viaže *maska*, osobitne dôležitý prvok oceánskeho umenia (svojím pôvodom tiež spáta s Čínou); má *apotropajné* poslanie, rovnako ako zobrazenie oka (ornament); ďalším dôležitým motívom bol *had*, zosobnenie dobrých plodivých síl prírody, ktorý má aj *falický* význam; jeho zobrazenie, známe už v *Mezopotámii* a *Indii* (pozri *hadie kamene*), sprostredkovala Oceánii Čína a Indonézie; jeho obmenou je mytologický *nebeský had* so dvoma hlavami na koncoch svojho tela (tj. hadi počas kopulácie); *kozmičný had* rozšírený po celom Tichomorí (kult sem prenikol z predkolumbovskej Ameriky (pozri *predkolumbovské americké umenie*); motív hada v geometrickej podobe *pletence* a *špirály* má ázijský pôvod (*Skýti*, Čína); symbolom plodnosti v Oceánii je rovnako *žaba* (znamená *vulvu*), od ktorej ako od svojho predka odvodzujú oceánske prírodné národy svoj pôvod; samé seba nazývajú deti žaby; od tohto základného významu sú odvodené ďalšie významy žaby, súvisiace s plodnosťou: žaba je symbolom zúrodňujúceho *dažďa*;

-pôvodnými obyvateľmi *Melanézie* sú Papuánci (Melanézia osídlená zrejme v niekoľkých vlnách (1800-600 pr.Kr.); niektoré prvky ich umenia dokladajú indonézsky, čínsky a indický pôvod; spoločnosť nikdy nedospela k vytvoreniu jednoduchej štátnej formy; kolonizácia ju zastihla pri prechode matriarchátu k patriarchátu; výtvarné diela, napr. *masky* plnili v magickú funkciu v tajných spoločnostiach udržiavajúcich vieru v duchov a predkov; osobitne dôležité bolo sochárstvo (predkovia, duchovia, démoni, *totemické* zvieratá); masky vyrezávané zo dreva; rozvinutý *kult lebiek* viedol k exhumácii lebiek a ich dotváraniu hlinou a dopĺňovaniu očí, vlasov, výzdobe špirálou; lebký uchovávané v dutých sochách; sochami ľudí a zvierat boli osadzované z *apotropajných* dôvodov aj domy a člny; ľudské postavy často niesli bisexuálne znaky (spojenie *princípu ženského* a *mužského* známe aj v iných mytologických predstavách: pozri *Šiva*); s *kultom predkov* súvisí popri maskách aj rituálne oblečenie, maľba masiek, ozdôb (tie sú významnejšie), tváre a tela; zobrazované zvieratá (napr. vtáky), z ornamentov najmä špirála, *symboly plodnosti* (*prasa*, *had*, *falus*); melanézske umenie je veľmi rozmanité > na niektorých ostrovoch splynuli napr. sochy ľudských postáv s hudobnými nástrojmi (Nové Hebridy), alebo boli pokrývané ornamentom s magickým významom (tvár, oko) a ornament bol ako dedičstvo predkov nemenný; z farieb sa presadili biela, čierna a červená (pozri *farebná symbolika*)

-obyvateľstvo *Mikronézie* tvorí etnický medzičlánok medzi indonézskeým obyvateľstvom Filipín a Polynézianmi; dosiahlo vysokej technickej úrovne a značné vedomosti (napr. stavba lode a navigácia); životné podmienky a získané vedomosti (tvarovanie lodí) sa odrazili v jednoduchej povahe mikronézskeho výtvarného umenia (striedmy dekór); dodnes veľmi málo vedomosti o mágií a náboženstve obyvateľstva, o kultoch a funkcií umeleckých diel

-veľa zničeného v 18.st. z *polynézskeho* umenia > *obrazoborectvo* kresťanských misionárov v 18.st. bolo podnecované nepochopením *symbolov plodnosti*, ktoré považovali za obscénne *idoly* (*falus*); pre *Polynéziu* príznačné skulpturálne cítenie a drevené aj kamenné *idoly predkov* (pozri *kult predkov*) a božstiev sú podstatnou zložkou umenia, ktoré bolo silne ovládané tradíciou: aj v ornamentoch, ktorý bol chápaný ako odkaz predkov a preto bol nemenný; pre strednú a západnú oblasť Polynézie charakteristický krivkový ornament (*špirála*, *kruh* ap.), uplatňovaný na pletených rohožiach, riadu aj pri maľbe tvári; podstatným rysom tvorby bola jej určitá nezávislosť na obradoch a magických funkciách diela, čím sa odlišuje, napr. od umenia *Melanézie*, ktoré je s magickou funkciou tesne späté; odlišnosti týchto dvoch oblastí sú dané izoláciou jednotlivých spoločenstiev, ktoré vyvinuli svoje vlastné obmeny základných predstáv o svete a živote, ktorých pôvod je dnes už obťažne objasniteľný (napr. posmrtné vtelenie duše do vtáka); výkladom môžu napomáhať jazykové rozbor, ktoré dokladajú, že obyvateľstvo prišlo na ostrovy v relatívne nepríliš vzdialenej minulosti a nie sú vylúčené aj možnosti osídlenia z amerického kontinentu (hoci sú väčšinou odmietané pre jazykové, mytologické, technologické, sociálne a ďalšie rozdiely;

pozri *Kon-Tiki*); vedľa dotykov s Áziou sa v polynézskom umení odráža vplyv melanézskeho umenia; na polynézskom Veľkonočnom ostrove sa vyvinulo osobité sochárske umenie > vzácnosť dreva viedla ku precíznej rezbe do dreva, ktorá technikou spracovania materiálu pripomína rezbu do kosti; kamenné skulptúry tesané z vyvrelín však mali monumentálnu povahu (zobrazenie ľudských postáv, vzájomne si podobných, z ktorých niektoré niesli valcové čiapky z červeného tufu; váha sochy až 20 ton); červená farba v polynézskom umení všeobecne veľmi rozšírená; samotná kultúra veľkonočných ostrovov je jednou z najzáhadnejších ľudských civilizácií: napr. *piktografické* záznamy na tzv. *doštičkách rongo-rongo/kohau rongo-rongo*;

-umenie tichomorských ostrovov považované ešte na počiatku 20.st. za etnickú zvláštnosť a bolo nedocenené; zábranou docenenia oceánskeho umenia bolo kresťanstvo so svojím *europocentrizmom* > rasová neznášanlivosť prinášaná okrem iných aj misionármi a viedla ku zničeniu množstva umeleckých diel a k zániku pôvodných ostrovných kultúr; umelecké hodnoty docenilo a inšpiratívne využilo až európske maliarstvo a sochárstvo 20.st. ako boli *kubizmus*, *fauvizmus*, *expresionizmus* (skupina *Die Brücke*, *Der Blaue Reiter*) a osobnosti: P. Gauguin, C. Brancusi, A. Giacometti, M. Ernst, H. Moore; pozri *etnické umenie*

ocel' - *železo* upravené pre zvláštne potreby; železo s obsahom uhlíka iba 1,7%, bez nečistôt a kujné, ktorého vlastnosti sú ovplyvňované prvkami, napr. chrómom, niklom, kremíkom; ocel' nachádza značné uplatnenie v modernom sochárstve, menovite ako *cortenová ocel'*

ocel' cortenová - cortenová ocel'

ocel'oryt, ocel'orytina - *tlač z hĺbk*y, obdoba *medirytu*; technika vynájdená 1820 Ch. Heathom, rozšírená najmä v pol.19.st.; používaná pri *ilustráciách* a tlači bankoviek; pozri *rytecká ihla*, *čerň meditlačová*; *line engraving*

-v súvislosti s angl. termínom *line engraving*; iný názov pre ocel'oryt

Baleka: v *grafike umeleckej* technika *tlače z hĺbk*y, pri ktorej je ocel'ový *štočok* opracovaný alebo priamo rydlami (tzv. *suchým postupom*; pozri *rytina*, *rytecké nástroje*) alebo zaleptaný (tzv. *mokrý postup*; pozri *lept*) potom, čo bol zmäkčený nažeravením; po vyrytí alebo zaleptaní kresby je štočok zakalením opäť vytvrdený a pripravený na tlač prakticky neobmedzeného počtu *grafických listov* v lisoch, ktoré vyvíjajú vysoký tlak; technika objavená 1820 Ch.Heathem; zasiahla do časopiseckej a knižnej *ilustrácie* (vyhovovala požiadavke vysokého nákladu); bola vystriedaná až použitím *fotografie* v reprodukčných technikách; dnes je ocel'oryt používaný takmer výhradne v umeleckej grafike (J. Švengsbir), vo filatelii, tlači bankoviek, cenných papierov; ocel'oryt môže byť aj farebný (pozri *farebná tlač*); charakteristický svojou jemnou a ostrou líniou (možnosť práce v malých *formátoch*); technicky aj výtvarne náročná, zachováva si istú zmyslovnú chladnosť, ktorá sa vyvažuje tlačou na tónovaný papier; grafický list vzniknutý technikou ocel'orytu je ocel'orytina

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Oce%C4%BEoryt>

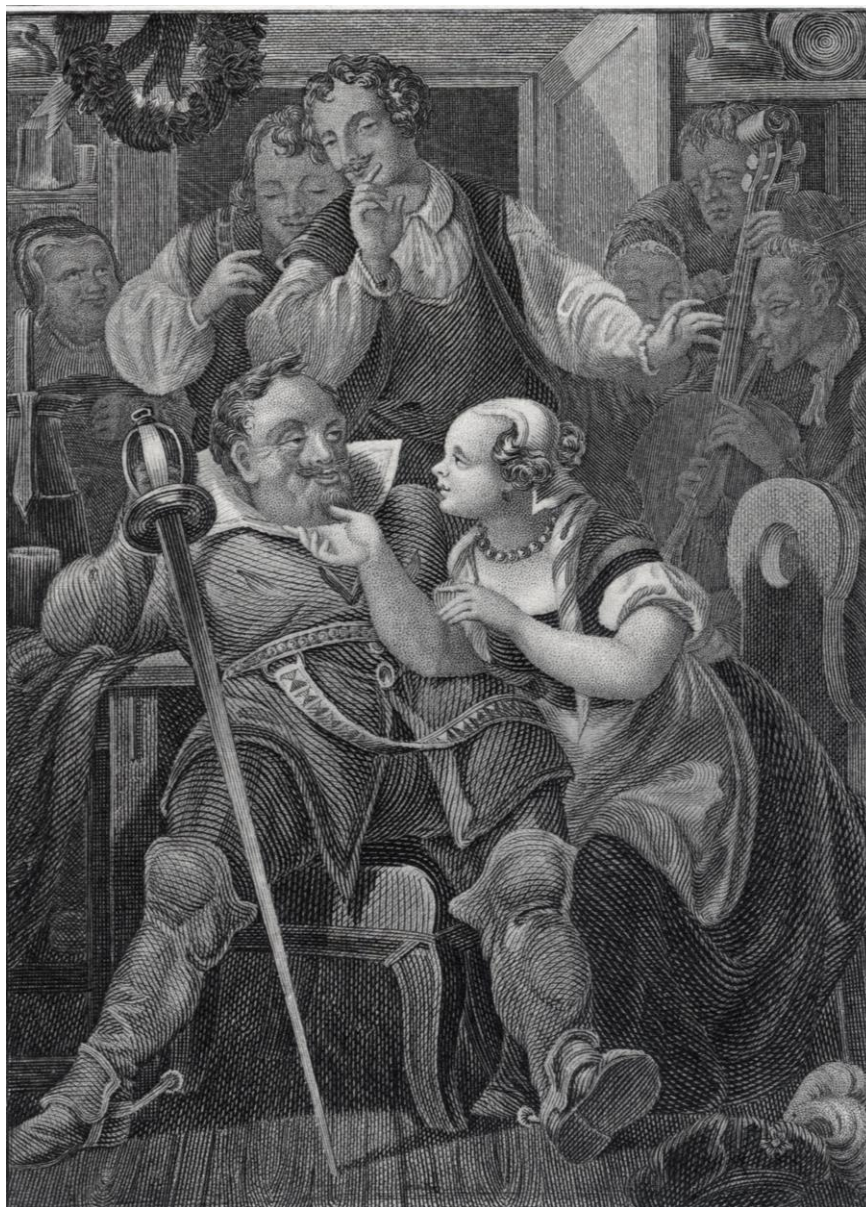
<https://www.google.sk/search?q=oce%C4%BEoryt&espv=2&biw=1858&bih=995&tbm=isch&tbu=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjbgJr2h5jKAhXGICwKHa-pAPsQsAQIHw&dpr=1>

http://www.webumenia.sk/web/guest/search/-/simpleSearch/query=te%3A_rytina,+oce%C4%BEoryt

<http://www.galori.eu/news/tema-grafika1/>
http://www.gymno.edu.sk/vv/graficke_techniky.pdf

N. Briot: Sv. Onufrius

P. C. Geissler: Henri IV. (19.st.)

Stredoeurópsky autor z 19.storočia: Malý Ježiš s krížom (ocel'oryt, 1850-1900)

ocel'otlač - v polygrafii: *tlač z hĺbk*y, odtlačok z *ocel'orytiny*

ocel'otlač razená - *tlač* reliéfne zvýšeného ozdobného písma

ocel'ová modrá - *modrá ocel'ová*

ocel'ové pero - *pero ocel'ové*

ociel'ka - jemnozrnné *karborundum*, ktorého zrnká sú zlisované (zvyčajne do tvaru hranolu); ociel'kou sa okrem iného zarovnávajú v priebehu výroby *šperku* jednotlivé plošky a hrany; pozri *brúsenie*

ocot - Nový biblický slovník: ocot predstavuje typický kvasený kyslý nápoj, ktorý mali radi robotníci v krajinách, kde sa pestovalo *víno*; posca (List Rimanom) je svojou povahou podobný a tvoril súčasť vojenských prídellov; práve tento nápoj ponúkli *Ježišovi* ako občerstvenie na kríži (*Marek* 15,36; *Ján* 19,29n); lišil sa od utišujúceho prostriedku s *myrhovou* príchuťou, ktorý odmietol predtým, keď dorazil na *Golgotu* (*Marek* 15,23); pozri *špongia*

-napriek odborným úvahám o osviežujúcom alebo utišujúcom podávaní octu, keď sa hovorí o vínnom nápoji s myrhou (Marek 15,23), Matúš (27,34) pri popise tej istej udalosti hovorí o víne so žľcou; v tomto prípade ide o podávaní vínného octu ako súčasti trestu; v tom zmysle hovorí o octu aj Žalmy (69,22) a Príslovia (10,26; 25,20)

Lurker v súvislosti s heslom *myrha*: myrhové víno, ktoré ponúkli Spasiteľovi pred ukrižovaním (Matúš 15,23) sa užívalo ako omamný prostriedok; to, že ho Ježiš odmietol, je možné chápať ako výraz jeho odhodlania naplno podstúpiť utrpenie

Octavianus - Augustus Gaius Octavianus

octostylos - oktostylos

oculata fides - lat. „osvietená viera“; z lat. hesla Fide Sed Cui Vide Est Oculata Manus nostra: et quod non est Cerner, se pro certo credere posse negat; jeho zmysel je približne tento: dôveruj ale preveruj

https://www.google.sk/search?q=oculata+fides&espy=2&biw=1857&bih=995&tbm=isch&imgil=JMI Nx BMnnX3mVM%253A%253BMQH-iKVuLa5GSM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fdistichalatina.blogspot.com%25252F2012%25252F03%25252Ffide-sed-cui-vide.html&source=iu&pf=m&fir=JMI Nx BMnnX3mVM%253A%252CMQH-iKVuLa5GSM%252C &usg=_YAlWnU4rto8e45uj9n1xbZ7rX6E%3D&dpr=1&ved=0CCwQyjc&ei=iJnvVJrFJovMyAOgtoCoDw#imgdii=_&imgsrc=JMI Nx BMnnX3mVM%253A%3BMQH-iKVuLa5GSM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.bestmoodle.net%252Fwidgets%252Fimages%252Froll%252Froll072.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fdistichalatina.blogspot.com%252F2012%252F03%252Ffide-sed-cui-vide.html%3B541%3B543

<http://distichalatina.blogspot.sk/2012/03/fide-sed-cui-vide.html>

J. Hoefnagel: Oculata fides (1634)

Oculi - lat. názov pre *Kýchavú nedeľu*

oculus - okulus

oči - pozri *oko*

oči Hórove - Hórove oči

očista, čistota - podľa starozmluvného poňatia človek ako dielo Boha musí byť čistý, keď pristupuje k posvätným veciam; nečistým sa stáva niektorými životnými procesmi (menštruácia, pôrod, narodenie), niektorými chorobami (*malomocenstvo*) alebo skutkami (dotknutie sa *mŕtveho*, konzumovanie mäsa nečistých zvierat, napr. prasat'a); nečistoty (*poškvrnenia*) bolo možné sa

zbaviť umývaním, práním a prinášaním obetí; pozri *pochodeň* (*Lurker*); *myrha*, *pomazanie*, *krst*; *Kechebet* (*Lurker*)

Nový bibl. slovník: biblické termíny s významom čistý a nečistý zahrnujú telesnú, rituálnu aj mravnú oblasť (Ježiš zdôrazňoval vo svojom učení skôr mravnú ako rituálnu čistotu, čím vyvolával odpor *farizejov*); prvé pripomienky v *Genezis* o čistých a nečistých zvieratách sa týkajú toho, či boli určené za obeť, alebo nie; *Levitikus* rozlišuje medzi tými zvieratami, ktoré možno jesť a ktoré nie; Mojžišov zákon (*Päť kníh Mojžišových*) presne rozlišuje medzi čistým a nečistým, svätým a poškvrneným (*Levitikus* 10,10); nečistota predstavovala pôvodne obradné rituálne poškvrnenie, nie morálne, ak k nemu nedošlo vedome; poškvrnenie zabráňovalo človeku slúžiť vo svätyni a byť v blízkosti s ostatnými veriacimi; k *poškvrneniu* dochádzalo niekoľkými spôsobmi:

-človek sa dotkol *mŕtveho* tela (*Numeri* 11,19-22)

-*malomocenstvo* človeka, jeho odevu a domu (*Levitikus* 13-14); pozri *yzop*

-prirodzený pohlavný styk aj neprirodzené praktiky pohlavného styku (*Levitikus* 12; 15)

-jedenie mäsa nečistého vtáka, ryby alebo živočícha (*Levitikus* a *Deuteronomium* uvádzajú rozsiahly zoznam týchto zvierat a pokrmov); medzi nečisté vtáky sa zvyčajne považovali dravce alebo tie, ktoré sa živili zdochlinami; nečisté boli ryby bez šupín a plutiev; niektorí sa domnievali, že sa nesmú jesť, lebo sa ponášajú na hady, ale išlo o hygienické dôvody, lebo kôrovce a mäkkýše sa ľahko kazia; zakázané bolo mäso zo zvierat roztrhaných dravcami alebo tých, ktoré neboli zabité podľa rituálneho predpisu (*Exodus* 22,31; *Levitikus* 17,15; *Skutky apoštolov* 15,28-29); od nepamäti platil zákaz konzumácie krvi (*Genezis* 9,4); pozri *kóšer*; *Eleazar zákonník*

-telesne postihnutá osoba (nesmela pristupovať k oltáru); telesné postihnutie bolo chápané ako boží trest, lebo bolo poškodené božie dielo (vredy, malomocenstvo, ochrnutie, poškodenie tela zranením apod.)

-zem poškvrňovala nepotrestaná vražda (*Deuteronomium*) a najmä *modloslužobníctvo* (*Ozeáš* 6,10), to preto, lebo v prvom prípade išlo o zničenie diela božieho (človek bol stvorený na obraz boží) a v druhom prípade išlo o poškvrnu duchovnej bohoslužby, ktorá má patriť iba Hospodinovi (*Exodus* 20,4)

-ak sa chcel Izraelita priblížiť k svojmu Bohu, musel byť rituálne čistý (rituálna nečistota predstavovala *hriech*); pri rituálnych praktikách to znamenalo dodržiavanie prísnych predpisov:

-umývanie tela a pranie šiat (*Levitikus* 15,8-10n)

-zvláštnu očistu vyžadovali situácie, keď žena mala napr. menštruáciu alebo výtok, alebo bola po *pôrode* (pozri *Očisťovanie matky*), alebo pri *malomocenstve* alebo po kontakte s *mŕtvym* telom (popol z červenohnedej kravy bez chyby, na ktorú ešte nebolo vložený chomút, spálenej s *yzopom* a *cédrovým* drevom; tento popol bol použitý na prípravu očistnej vody)

-kňazi v poexilovej dobe (návrat z *babylonského zajatia*) a *farizeji* v novozákonnej dobe (obdobie ovládnutia *Judska* Rimanmi) vypracovali taký absurdne dôkladný systém rozlišovania medzi čistým a nečistým, že nielen ďaleko presahoval starozákonné poňatie, ale stal sa neúnosným bremenom pre životnú prax a ohrozoval aj samotnú vieru; Ježiš zrušil všetky *lévijské* predpisy o nečistých zvieratách a praktikách, ktoré by nemajetných odsúdili k smrti hlavom alebo by ich odsunuli medzi rituálne nečistých, čiže tých, ktorý by sa nemohli podieľať na praktikovaní viery (napr. ani by sa nesmeli dostať k oltáru a k Bohu); z rovnakých dôvodov zrušil náročné praktiky očisťovania tela a šatstva (ani k rituálne čistej vode nemali šancu sa dostať); preto revolučným činom bolo Ježišove zrušenie zákazu stretávania sa s ľuďmi telesne postihnutými, pracujúcimi v nečistom povolaní (to všetko boli body, z ktorých bol Ježiš obvinený; pozri *Súd nad Kristom*); v súvislosti s malomocenstvom hovoria evanjeliá o dvoch typoch očisty: rituálnej očiste, ktorá vyžadovala obeť dvoch vtákov a obradnej očiste (pozri *yzop*), ktorá nasledovala o 8 dní neskoršie (pokiaľ išlo o potravu spočívala v obradnom umývaní rúk; *Matúš* 15,1-20; *Marek* 7,1-23; *Ján* 2,6; 3,25); ďalšie očisťovanie je spojené s *pesahom* (*sviatok Nekvasených chlebov*), kedy bolo treba odstrániť z domu všetok kvas (pripomienka na Židov prchajúcich z *egyptského otroctva* v takej rýchlosti, že nemali čas pripraviť kysnutý chlieb s obradnému jedeniu pečeného barančeka); ďalší obrad očisty sa týkal *pôrodu*; po narodení dieťaťa sa prinášala obeť dvoch hrdličiek alebo holúbät na ukončenie obdobia nečistoty; v prípade chlapca sa prinášala po 40 dňoch, v prípade dievčaťa po 80 dňoch (*Lukáš* 2,22; pozri *Očista matky*, *Uvedenie Panny Márie do chrámu*); dnešné bádanie odкрýva rôzne príčiny začleňovania vecí do kategórií čistý a nečistý; niektorí bádatelia uvádzajú, že príčinou bola snaha zabrániť sociálnym a náboženským kontaktom medzi pohanmi, najmä v

oblasti jedla; druhou príčinou mohlo byť hygienické hľadisko; dnes je potvrdené, že vodné živočíchy bez šupín aj bravčové mäso sú ľahkým zdrojom chorôb; ďalší výklad spadá do oblasti psychológie: zakázané živočíchy buď vzbudzovali odpor, alebo podporovali krutosť u tých, ktorí ich jedli; štvrtý dôvod je dualistický (kategórie *dobro* a *zlo*): Izraeliti rovnako ako Peržania prisudzovali nečisté zvieratá zlým silám; iné je hľadisko národnostné: množstvo zákazov, ktoré Izraelitov obklopovalo ich malo izolovať od všetkých ostatných národov (odporcovia tohto názoru poukazujú, že nečisté živočíchy boli tie isté ako v *babylonskom* a *egyptskom* náboženstve); populárna je aj teória, že každý primitívny kmeň má určité tabuizované zvieratá, ktoré boli pôvodne uctievané ako *totem* klanu (pozri *totemizmus*); na obradné a rituálne očisťovanie sa používal *olej*, *olivový olej*, *popol*, *yzop*, *myrha*; zvláštnu kapitolu tvorí očisťovanie (jedinca, národa) prostredníctvom *utrpenia* (taký zmysel mala obeť Ježiša Krista, ktorý vlastným utrpením je zástupnou obeťou ľudstva, prekračujúceho rozmer židovského národa); pozri *Slepec a jeho uzdravenie*, *Žena trpiaca krvotokom*, *Uzdravenie malomocného*, *Dcéra kanaánskej ženy*, *Ježiš vysvetľuje tradície/Umývanie rúk*

očista matky - očisťovanie matky

očistec - podľa katolíckej *dogmatiky* miesto, kde si duše *mŕtvych* dočasne odpykávajú viny rôznymi trestami, kým nedôjdu konečného spasenia; učenie o očistci tradične jedným zo základných bodov reformačnej kritiky; porovnaj *predpeklie*; pozri *Terézia z Ávily*, *communi sanctorum*, *albigenci*; *slávik* (Biedermann); *bohovia podsvetia*

Románske umenie: medzi vzdialeným *neбом* a oveľa bližším *pekľom*, ktorého brány môžu byť otvorené nebeskými poslami, ležal očistec, tretia možnosť, chápaná ako štádium utrpenia, ktorá poskytovala čas kajať sa z pozemských *hriechov*; teologická koncepcia očistca vznikla po 12.-13.st. a modifikovala polarizované chápanie neba a pekla; okrem toho ponúkala riešenie súčasných teologických problémov vrátane zmesi *dobra* a *zla* ľudských skutkov a božej milosti, ktorú bolo ťažké pochopiť; je možné, že viera v existenciu očistca bola výsledkom čiastočnej neistoty; *evanjelium* hovorí jednak o súde na konci času po *Kristovom* návrate (pozri *parúzia*, *posledný súd*), jednak o potrestaní a odmenách, ktoré vinníkov čaká bezprostredne po ich smrti; teologická koncepcia *smrti* ako druhu spánku, v ktorom mŕtvy čaká na posledný súd, ľudí neuspokojovala; idea očistca, miesta kde podobne ako na zemi, môže niekto zažívať znesiteľné utrpenie spojené s istým stupňom nádeje, že sa niečo deje pre jeho spásu, bola prijateľnejšia; duše boli dočasne potrestané, ale nie stratené na večnosť a medzi nimi a bohom boli prostredníci - *svätci*, ktorí už boli v nebi a mali možnosť prihovárať sa za mŕtvych

Krämer-Trenkler: existuje všeobecná predstava, že *Martin Luther* sa stal veľkým reformátorom pre svoj zásadne odmietavý postoj ku kupčeniu s *odpustkami*; v skutočnosti napadol iba jednu formu predaja odpustkov, tú, ktorá bola vypísaná na financovanie chrámu Sv. Petra v Ríme, tzv. svätopeterské odpustky, ktoré bolo možné, na rozdiel od iných odpustkov, získať aj po smrti (t.j. *mŕtvych* bolo možné vykúpiť z očistca); pritom sa hriešnici nemuseli zo svojich činov kajať; peniaze samy stačili na odpustenie *hriechov*; tu videl Luther určité zneužitie, čo viedlo ku vyhláseniu slávnych 95 téz „pribitých“ na dvere hradného kostola vo Wittenberku; pozri *pápežstvo*

Nový Jeruzalem a očistec (fresky z kostola v Gouaux-de-Larboust, Francúzsko, 15.st.)

G. B. Tiepolo: Madona Karmelská a duše v očistci

J. Vignali: Sv. Michael oslobodzuje duše z očistca (17.st.)

Očistenie malomocného - Uzdravenie malomocného

očistenie sa od hriechu - v Ikonológii Cesara Ripu *alegória* v podobe chudobnej nevesty roniacej veľké slzy; v pravej ruke vystiera *korbáče*, v ľavej vetvičky *yzopu*, z ktorého má aj *veniec* na hlave; *slzy*, *korbáč* a mimika *atribútmi kajúcnosti* (pozri *atribúty*, *symboly*); pozri *hriech*, *hriech prvotný/dedičný*, *krst*, *odpustky*

očistný kúpeľ - pozri *mikve*; *Kebechet*; *krst*, *krstiteľnica*; *očista*

očisťovanie matky/obrad očisťovania matky - Hall v súvislosti s heslom *Uvedenie Pána do chrámu*: počas obradu uvedenia do chrámu mali byť prvorodené deti vyplatené piatimi *šekelmi* (*Numeri* 18,15-17); prvotná kresťanská cirkev prijala tento sviatok uvedenia do chrámu a slávila ho ako kresťanský sviatok; podľa *Lukáša* sa židovský obrad „očisťovania matky“, ktorý vyžadoval obeť dvoch holúbät alebo dvoch hrdličiek (*Levitikus* 12), konal v tom istom čase a aj ten sa slávil ako kresťanská slávnosť; od raných čias slávnosť Očisťovania zahŕňala sprievod so *sviečkami*; odtiaľ pochádza aj jej názov *Hromnice* (sprievod sa konal s posvätenými sviečkami, ktoré sa potom zažihali počas búrok)

Nový biblický slovník v súvislosti s heslom *Čisté a nečisté*: ďalší obrad očisty sa týkal *pôrodu*; po narodení dieťaťa sa prinášala obeť dvoch hrdličiek alebo holúbät na ukončenia obdobia nečistoty; v prípade chlapca sa prinášala po 40 dňoch, v prípade dievčaťa po 80 dňoch (*Lukáš 2,22*)

pozri *katalyma*

Očisťovanie Panny Márie - *Uvedenie Pána do chrámu*

P. A. Novelli: Očista Panny Márie (1804)

očité poháre - gréc. Οφθαλμωτή κύλιξ/oftalmé kylix; angl. Eye-cup, nem. Augenschale; konkrétny typ *kylix* vyzdobený s očami, aby sa chránil *pijanov*, ktorí ho používajú; prevládal hlavne v Aténach a

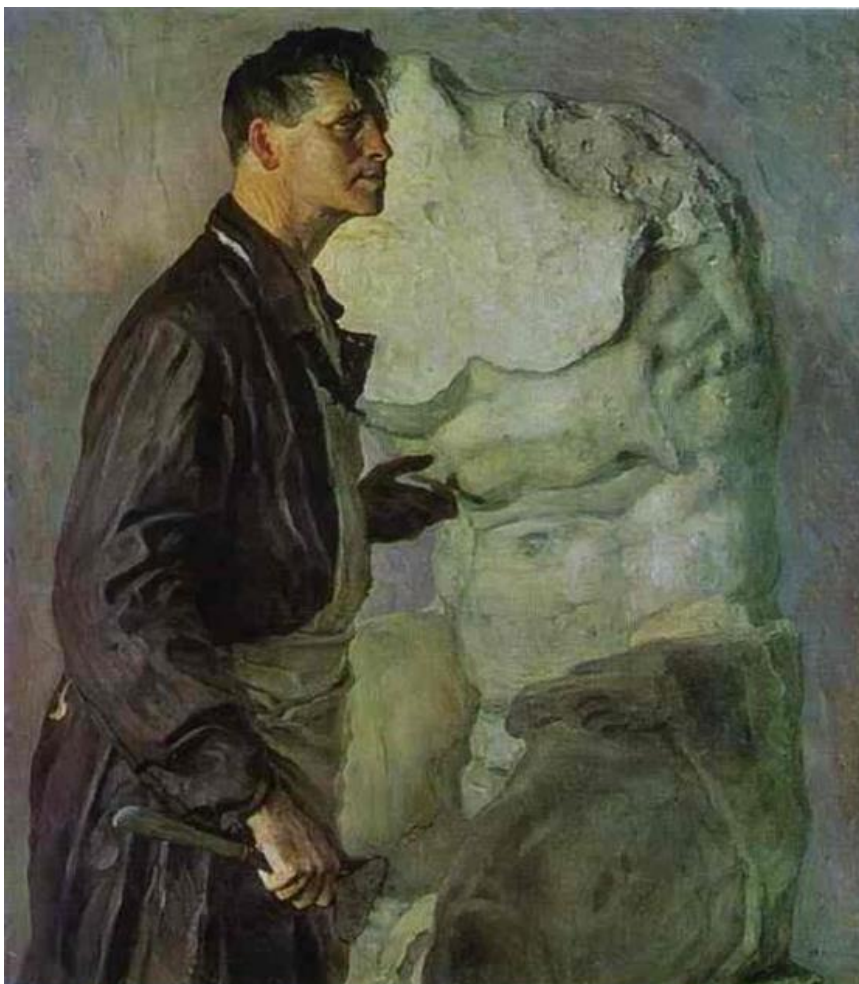
Chalkide v 2.pol. 6.st.pr.Kr.; očné popháre patrili medzi prvé vázy s *dvojazyčným obrazom*; pozri *grécka keramika, grécke vázové maliarstvo, grécka keramika, dvojazyčný vázový obraz*

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CF%86%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%BC%CF%89%CF%84%CE%AE_%CE%BA%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BE

Kylix (čierno figúrový očitý pohár z Chalkidiki, 530 pr.Kr.)

očko - 1.*špachtľa slučková*; *sochársky* nástroj na vyberanie hmoty z bloku; plát železa/drôtu v tvare oka pripevnený ku drevenej rúčke; očka majú rôzny tvar a veľkosť, niekedy brit drôtu/plechu profilovaný, aby zanechával stopy, napr. ryhy; časť kovová zasadená do drevených alebo kovových držiadiel; často sa na tento účel (profilovaná stopa) využívajú aj škrabky; pozri *špachtľa, modelovacie nástroje*
2.okulus

M. V. Nesterov: Portrét Ivana sochára Ivana Šadra (1934)

očné choroby - *choroby očné*

óda - 1.oslavná lyrická báseň vznešeného slohu

2.starogrécka veršovaná pieseň; v 16.-17.st. homofónna (v jednej tónine) zborová pieseň deklamačného charakteru; pozri *spev*; porovnaj *chorál*

Óda na radosť - nem. An die Freude; SME: text skladby napísaný roku 1785 Friedrichom Schillerom; skladba sa čoskoro stala veľmi obľúbenou; k jej zľudoveniu prispelo, že sa recitovala ako kolektívny prípitok v kruhu priateľov; nemecký skladateľ Ludwig van Beethoven (†1827) Schillerov text použil v mohutnom finále svojej Deviatej symfónie D mol, na ktorej pracoval desať rokov, pričom myšlienkou zhudobnenia textu sa zaoberal od svojej mladosti; Beethovenova Deviata symfónia D mol mala premiéru 7.mája 1824 vo Viedni; napriek tomu, že okamžite zožala od poslucháčov najväčšie ovácie a stala sa jeho najpopulárnejším dielom, medzi hudobníkmi sa viedli dlhé kritické diskusie práve o Finále s Schillerovou básňou; Finále sa vytýkala monštruóznosť, *banálnosť* a náročnosť speváckych partov, ktoré sú z technického hľadiska písané skôr pre hudobné nástroje než pre ľudské hlasy; slávny dobový skladateľ Luis Spohr sa dokonca vyjadril o skladbe, že je taká obľudná, nechutná a vo svojom ponímaní Schillerovej ódy do tej miery *triviálna*, že ešte stále nemôže pochopiť, ako ju mohol zložiť taký génus, akým bol Beethoven; Spohr v tom videl ďalší dôkaz o tom, že sa Beethovenovi nedostalo estetického vzdelania a krasocitu; (Beethoven si bol vedomý, ako náročná je jeho partitúra a vyjadril to slovami: Schillerove verše kladú hudobníkovi veľký odpor; Hudobník by mal byť schopný vzlietnuť vyššie ako básnik; Lenže kto sa môže merať so Schillerom?); napriek týmto slovám aj Spohrovej kritike sa Deviata symfónia od roku 1842, keď ju uviedol nemecký romantický skladateľ a dirigent Richard Wagner v Drážd'anoch, stala najobľúbenejšou skladbou užívanou pri slávnostných príležitostiach; najväčšieho uznania sa jej dostalo, keď sa začala používať ako hymna Európskej únie, ktorej súčasťou sa v máji 2004 stalo aj Slovensko; zachovaný *originál* partitúry je dielom Beethovenovho odpisovača nôt, ktorý ju napísal podľa skladateľových poznámok; partitúra obsahuje aj skladateľove poznámky k zmene

hudby a rozhorčené poznámky na adresu odpisovača; kompletný 575-stranový záznam partitúry *symfónie* bol roku 2003 vydražený v aukčnej sieni *Sotheby's* a získal ho neznámy kupec za 2,13 milióna britských libier

Schillerov text prvej sloky:

Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus *Elysium*,
Wir betreten feuertrunken
Himmlische, dein Heiligtum!
Deine Zauber binden wieder,
Was der Mode streng geteilt;
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flüel weilt.

Chor:

Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuss der ganzen Welt!
Brüder! Überm Stwernenzelt
Muss ein lieber Vater wohnen.

Feldekov preklad:

Radost', dcéra rajsských záhrad,
božská iskra, krásny plam,
blížime sa, v hlave závrat,
otvor nám svoj svätý chrám!
Tvoje čaro zviaže dávne
zväzky, ktoré rozbil čas.
Tam, kde tvoje krídlo mávne,
bratajú sa ľudia zas.
Chór:

Objímte sa milióny,
splyňte v jednom bozku dnes!
Bratia, tam nad klenbou hviezd
náš nebeský Otec tróni.

odaliska - turecky Odalik; otrokyňa v sultánovom paláci v *Osmanskej ríši*, ktorá slúžila sultánovým ženám; neskôr sa mohla vo svojom postavení stať jednou zo sultánových žien; rad odalisek pracoval v *háreme*; odalisky boli rovnako ako *otroci* zvyčajne dobrým darčekom pre sultána; ak bola mimoriadne krásna alebo mala výnimočné nadanie v tanci či spevu, mohla sa stať sultánovou konkubínou; ak mu porodila syna, mohla sa nakoniec stať jednou z jeho manželiek; pozri *orientalisti*

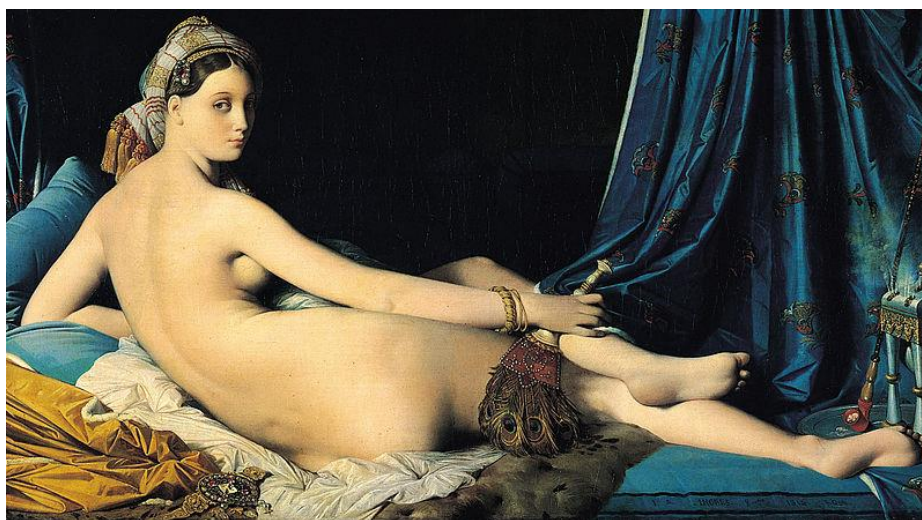
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Odaliska>

<https://www.google.sk/search?q=matisse:+Odalisque+in+red+pants&espv=2&biw=1852&bih=995&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=xnRIVbrcFtHmarHygfgF&ved=0CCEQsAQ&dpr=1>

<https://artesehumordemulher.wordpress.com/tema-da-pintura-no-harm/>

https://www.google.sk/search?q=odaliska&espv=2&biw=1850&bih=995&tbn=isch&imgil=O_xBID6l9K2xYM%253A%253B0iKOKECiou-RM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fprotestadeli.blogspot.com%25252F2012%25252F10%25252Fodaliska.html&source=iu&pf=m&fir=O_xBID6l9K2xYM%253A%252C0iKOKECiou-RM%252C&usg=__Lpdg_E3dLMt64p5rb8AnKWqTl2k%3D&ved=0CEMQyjc&ei=5NdfVLCZG8zvarLcgYgE#facrc=__&imgdii=__&imgrc=O_xBID6l9K2xYM%253A%3B0iKOKECiou-

[_RM%3Bhttp%253A%252F%252F2.bp.blogspot.com%252F-2w9jAqVgDyk%252FUIERcbtRAeI%252FAAAAAAAAAAbk%252FFKtSUi6LMMA%252Fs1600%252Fodaliska.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fprotestadeli.blogspot.com%252F2012%252F10%252Fodaliska.html%3B700%3B570](http://RM%3Bhttp%253A%252F%252F2.bp.blogspot.com%252F-2w9jAqVgDyk%252FUIERcbtRAeI%252FAAAAAAAAAAbk%252FFKtSUi6LMMA%252Fs1600%252Fodaliska.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fprotestadeli.blogspot.com%252F2012%252F10%252Fodaliska.html%3B700%3B570)

J. A. D. Ingres: Veľká odaliska (1814)

F. Boucher: Hnedá odaliska (1740-1749)

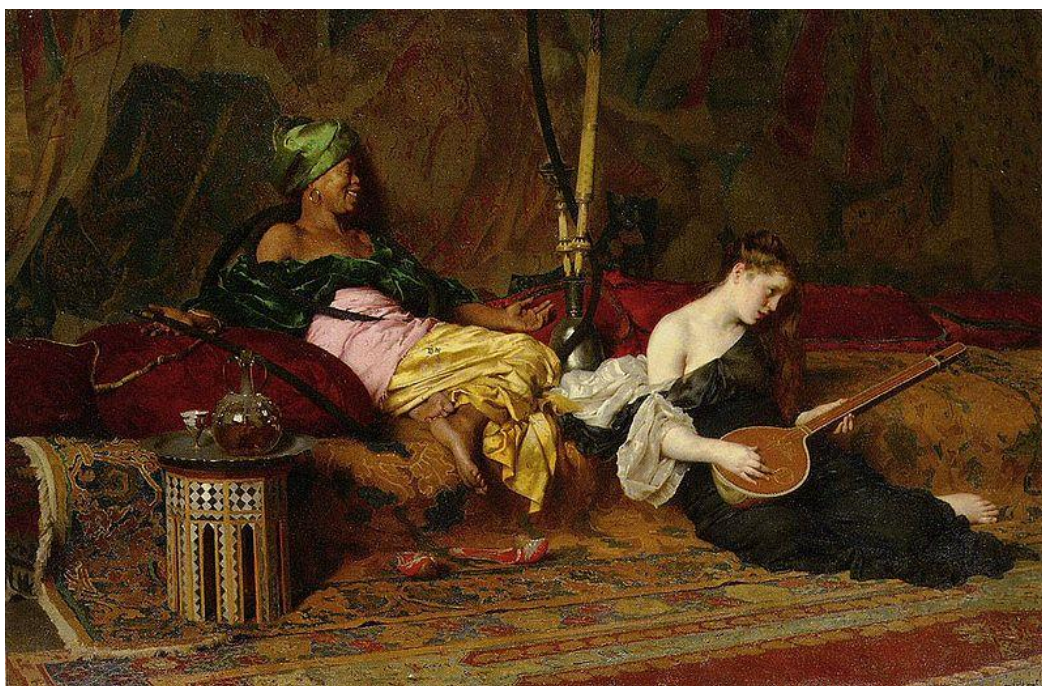
J. A. D. Ingres: Odaliska s otrokom (1842)

T. Chassériau: Ležiaca odaliska (1853)

R. Lefèvre: Odaliska (1874)

A.-L. Leloir: Hudobná prestávka (1874)

H. Matisse: Odalistka v červených nohaviciach (1921)

odboj - povstanie
oddanosť - vernosť

Oddelenie oviec od capov - Kristus oddeľuje ovce od capov

odeión - antická budova pre hudobné a recitačné predstavenia a súťaže; kruhového alebo pravouhlého pôdorysu so stupňovým, zo strany javiska (pozri *proskénion*) prehnutým *hl'adiskom* (pozri *théatron*); v súčasnosti koncertná, divadelná alebo zábavná *sieň*; pozri *grécka architektúra*

Odeión v Delfách

odev, oblek, oblečenie - pozri:

1. *košeľa, šaty, kabát, kabátec, nohavice, sukňa, kostým, vesta, viazanka, plášť, klobúk, čapica, čepiec*

2. blejzer, bluzón, body, boemio, bolero, bolzo, culotte, grigantina, dragún, džellaba, frak, gala, gamurra, giornea, havelok, homburg, hubertus, charlestonky, chemise, chesterfield, „kabátec s desattisic nitmi“, kaftan, kalasiris, nákrčník, ovinovačky, pelerína, rubáš, rubaška, sagum, sako, sári, smoking, spencer, subligaculum, tabard, talár, trenčkot, žaket, živôtik

3. ansámbl, dernier cri, grunge; butik/boutique; bohéma; kavalir/gavalier; kostýmy „a la Watteau“, art déco; kroj, móda, módny doplnok, bižutéria

odev antický - antický odev

odev byzantský - pozri tabion; móda

odev formálny - formálny odev

odev gotický - gotický odev

odev heroldov - pozri tabard

odev islamský - islamský odev

odev japonský - pozri kimono, necuke

odev liturgický - liturgický odev

odev ľudový - ľudový odev

odev pustovnícky - pustovnícky odev

odev pútnický - pútnický odev

odev ruský - ruský odev

odev slávnostný - slávnostný odev

odev smútočný - smútočný odev

odev spoločenský - spoločenský odev

odev sumerský - pozri kaunakes

odev židovský - židovské oblečenie

Odevaere Joseph-Denis -

J.-D. Odevaere: Lord Byron na svojej smrteľnej posteli

odchod - pozri Exodus, vojna, utečenci

F. Kudláč: Odchod (1943-1944)

odievanie - pozri *móda*; *odev*, *módny doplnok*
sv. **Odila** - pozri *kresťanskí svätci*

Majster z Frankfurtu nad Mohanom: sv. Odila a sv. Cecília (grisaille, 1503-1506)

Odin - najvyšší boh *germánskej mytológie*, škandinávsky náprotivok germánskeho Wodana/Wotana/Wuotana/Wodana; hlava rodiny Asov; manžel Friggy, otec Baldura, Thora a d'.; stvoriteľ vesmíru a prvých ľudí; boh vetra a búrky, neskoršie boh vojny (jeho atribútom havran; dvaja čierne havrany Hugin a Munin (Myšlienka a Spomienka/Duch a Pamäť) sedeli na jeho ramenách) a hovorili mu všetko, čo sa vo svete deje; mohol sa premeniť na sokola a obletieť celý svet; patrón vojenskej družiny, obchodu a moreplavby; žil vo Valhale, kam mu Valkýry prinášali duše hrdinov padlých v boji; jeho poslom bol Loki; obetoval svoje ľavé oko, aby dosiahol absolútne poznanie; jazdil na osemnohom koňovi Sleipnirovi; jeho hrdinskými bojovníkmi boli berserkovia; pozri strom života; Vanovia; Ragnarök, súmrak bohov; synovia Odina, Seithr

Vlčková v súvislosti s heslom *Jörmungand*: v severogermánskej mytológii monštruózny had, jeden z troch synov boha Lokiho; Odin ho zvrhol do hlbokého mora, aby tak čo najviac oddialil záhubu sveta; had v mori tak vyrástol, že ovinul celú zem a zakusuje sa do špičky vlastného chvosta; v deň Ragnaröku boh Thor v boji s hadom, ktorý v predsmrtnom zápase naňho ešte stihne naplúť svoj jed, zomiera

Vlčková v súvislosti s heslom *Thor*: podľa opisu z uppsalskej svätyne Thorovi patrilo najvyšší stolec, až po jeho stranách sedeli bohovia Odin a boh plodnosti a fyzickej túžby Frey; v edditskej mytológii (13.-14.st.) vystupuje Thor, resp. Ásator (Tor vozka) ako syn Odina a Zeme; vzhľadom na to, že Zem je nazývaná aj Odinovou dcérou, bol Thor súčasne jej bratom

-v súvislosti s heslom *Santa Claus*: u starých Germánov bol predchodcom Ježiška Wodan, boh búrky a víchra; sprevádzala ho manželka Freya a chlpatý mládenec Ruprecht; ten trestal nepočúvne deti a odmeňoval dobré deti orechmi

Betz v súvislosti s heslom číslu 8: v *germánskom mýte* je Odin, zúrivý a extatický boh, zobrazovaný ako divo sa prehánajúci jazdec na koňovi Sleipnirovi; či jeho osem nôh iba symbolizuje rýchlosť jazdy, alebo v sebe nesie aj iný symbolický obsah, sa nedá jednoznačne rozhodnúť (pozri *symboly číselné:8*)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%93din>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Odino>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Odin>

<http://da.wikipedia.org/wiki/Odin>

<http://www.crystalinks.com/vikings.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_names_of_Odin (zoznam mien Odina)

Odin na koňovi Sleipnirovi (islandský rukopis, 18.st.)

J. Gehrts: Odin sprevádzaný svojimi havranmi Huginnom a Muninn a vlkami Geri a Freki (ilustrácia, 1901)

WG Collingwood: Odin vchádza do Helu (drevoryt, 1908)

M. A. Presnjakov: Odin (2008)

Odinov uzol - jeden z termínov pre *valknut* v odkaze na *Odinovu* schopnosť spútať, zviazať myseľ človeka, že sa stal v boji bezmocný; dokázal aj opak, uvoľniť myseľ od strachu, napätia, šialenstva a intoxikácie a dodať duchu inšpiráciu; *Odinov uzol* či *valknut* sa nachádza popri postavách vlkov a havranov na pohrebných urnách anglosaských cintorínov v západnom Anglicku; podľa niektorých bádateľov toto spojenie Odina s kremáciou je známe a nezdá sa opodstatnené spájať ho s *Wodanom*, bohom mŕtvych v anglosaskom Anglicku; pozri *magické symboly*

Odin na Sleipnirovi a Odinove uzly (detail rytiny na vikingskom Tängelgarda kameni, Gotland, 7.st.)

odkvapový nos - tiež chrlič; odkvapová lišta, ktorá ochraňuje fasádu pred vodou; v románskej a gotickej dobe často v podobe *apotropajnej* plastiky; pozri grimasa, mimika

Chrlič (škótska katedrála)

odkvapnica - rímsa pod odkvapom/sima

odkvapová rímsa - oblúková alebo zalomená *rímsa* vybiehajúca z konzoliek nad *arkádami* alebo dverami; najmä v *anglickej gotike*

odkrývacia technika – 1.v *grafike umeleckej* leptárska technika (pozri *lept*) *tlač z hĺbky*; na *štočok* pokrytý *leptárskym krytom* sa kreslí štetcom, perom apod. odkrývacou farbou obsahujúcou olej; farba zmäkčí natoľko kryt, že môže byť v miestach kresby zmytý a *leptársky kúpel* potom pôsobí na kov *štočku* v týchto odkrývaných miestach

2.jednoduchá grafická technika založená na odkrývaní tušovej vrstvy z povoskovaného papiera pomocou rydla rôznych profilov

odľahčovací oblúk - oblúk odľahčovací

odliatok - v *sochárstve* presné zmnoženie prírodného predmetu alebo *plastického* výtvoru (sochy, reliéfu, písma) odliatím do hliny, sadry, vosku, želatíny, kovu, umelej hmoty (pozri *odlievanie...*); odliatok môže byť medzistupňom tvorivého procesu (z hlineného modelu odliaty konečný sadrový model určený na zhotovenie *formy*, ktorá opäť slúži pre odlievanie do kovu alebo na prenesenie na kameň, drevo ap.), alebo môže byť konečným dielom (odliatok z kovu, umelej hmoty, študijný model zo sadry, voskový model pre dielenské potreby); technika liatia, voľba odlievacieho materiálu a počet odliatkov závisí od zložitosti, veľkosti a určenia odlievaného predmetu (model, konečné dielo; dielo pre exteriér alebo interiér; *unikát, originál, replika, kópia, reprodukcia*); odlievať je možné do negatívnych *foriem* hlinených, sadrových, pieskových (pozri *odlievanie do pieskovej formy*), želatínových, z ktorých je možné odliat' jeden alebo viacej odliatkov, alebo odlievať do *stratenej formy* (pozri *cire perdue/stratený vosk*); odliatok zo sadry a iných hmôt sa povrchovo upravuje brúsením, vyhladzovaním, *patinovaním*; kovový odliatok sa *cizeluje*, prípadne *pozlacuje*, postriebruje alebo patinuje; odlievanie známe v orientálnom starovekom umení, egyptskom a antickom umení; ustúpilo vo svojom význame iba v stredoveku, ale bolo oživené opäť v renesancii (zhotovované odliatky antických diel aj masky živých ľudí); odliatky drobných plastik vychádzali v ústrety dobovej potrebe *komorného* diela; v 17.st. boli založené prvé zbierky odliatkov pre študijné potreby umeleckých škôl (Antverpy, Amsterdam); význam odliatkov sa udržal aj neskoršie: súbor odliatkov vystavený na Svetovej výstave v Paríži sa stal základom *Musée de Sculpture comparé du Trocadero* a prešiel do súčasnej zbierky *Musée des Monuments français*; zbierku odliatkov má aj drážďanské *Albertinum*, ďalej *Národná galéria* v Prahe; v sochárstve za originály považované podľa autorského úzu aj medzinárodných autorských konvencií (pozri *autor, autorstvo, autorské právo*) napr. päť odliatkov tej istej sochy; ďalšie odliatky považované za *reprodukcie*

princíp jednoduchého sadrového odliatku

odliatok hlavy:

www: potravinárskou fóliou chránené vlasy; aby sa nemuseli robiť otvory pre dýchanie, ktoré potom znehodnocujú odliatok, postačia dve tri slamky do úst; alginátová hmota nanosená na hlavu a následne spevnená sadrovou gázou; po zaschnutí prestrihnutá a opatrne odobratá z tváre; obe poloviny formy zaliate sadrou a po zaschnutí zlepené sadrou; prípadné nerovnomernosti

odlievanie - pozri *odliatok*; *kameňolit*, *stratená hlava/jalová hlava*, *cire perdue/stratený vosk/stratená forma*; *non finito*; *odlievanie do bronzu...*, *odlievanie kovu*, *odlievanie do hliny*, *odlievanie sadry*, *vosku*, *želatíny*

odlievanie do bronzu - odlievanie dvoma spôsobmi: *cire perdue* a *odlievanie pieskovej formy*; pozri *bronz*, *odlievanie kovu*

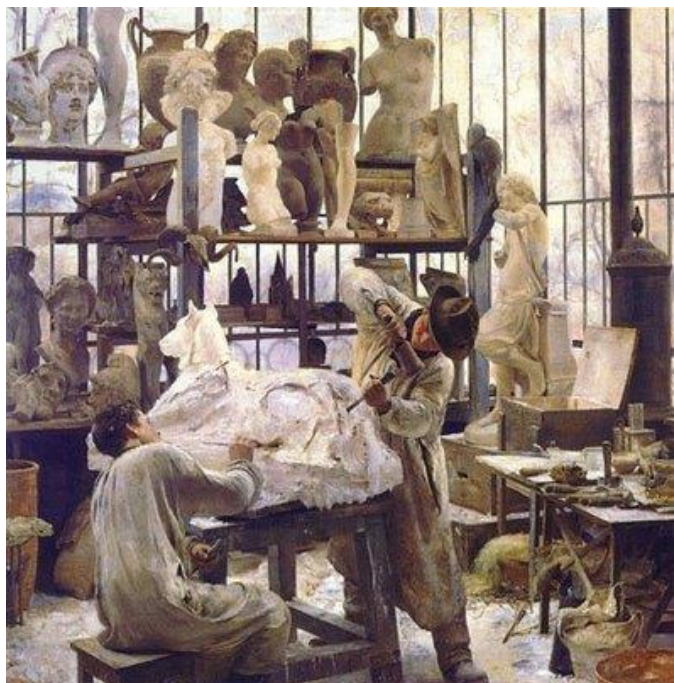
odlievanie do hliny - vyhotovenie hlineného *odliatku* zo sadrovej formy; používa sa negatívna sadrová forma *modelu* poprášaná *maskom*, do ktorej sa hlina vtláča; do členitejšej formy sa sčasti vlieva hustá hlinená kaša, dopĺňovaná napchanou hlinou; hlinené odliatky alebo výtlačky je možné po vyschnutí v rovnomernej teplote vypáliť (napr. *tanagry*); pozri *hlina sochárska*

odlievanie do pieskovej formy - *formový plášť* zo sadry sa nerozbíja, ale odoberá sa po častiach, ktoré sa uchovávajú ako *negatívna forma* (má tú istú funkciu ako hlinený formový plášť pri *cire perdue*); ďalší postup je obdobný

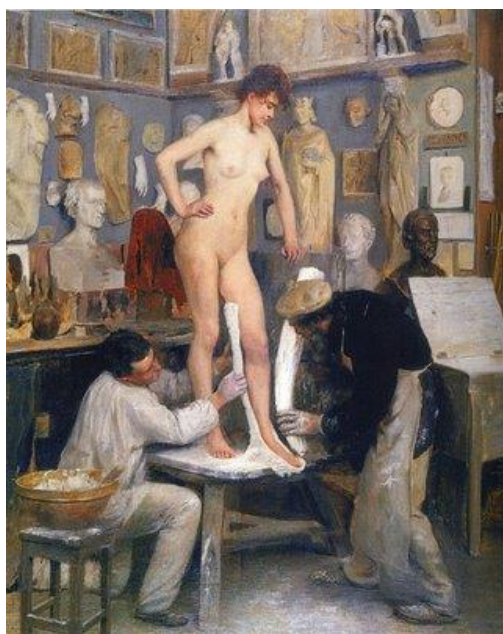
odlievanie kovu - vyhotovenie pozitívneho odliatku z ľahko taviteľného kovu (*olovo*, *cín*, *železo*, *bronz*, *zinok*, *med'* *hliník* a ď.); trvanlivosť a ďalšie vlastnosti kovov nie sú rovnaké; trvanlivosť chýba najmä olovu, hoci ho je možné obnovovať: používané na odlievanie *pečatidiel*, drobných a v baroku aj väčších plastík a ich súborov (G.R.Donner); olovo používané aj na zhotovovanie *kovotepeckých* podložiek; používa sa aj v súčasnom sochárstve (H.Laurens, A.Maillol; podrobnejšie pozri *olovo*); odlievanie *cínu* s olovom sa uplatnilo predovšetkým v 15.-18.st. v *užitom umení* (nádoby, *krstiteľnice*, *svietniky*), ale v rôznej miere aj vo *voľnom umení* (drobná plastika); používanie železa a *liatiny* v sochárstve kolíše, zostáva však dôležitým sochárskym materiálom; odlievanie zinku, napriek tomu, že sa dobre odlieva, spája a leští, sa v sochárstve nepresadilo a zostalo predovšetkým materiálom užitého umenia; v súčasnosti sa vo väčšej miere používa hliník, často *zlátený* alebo krytý *polychrómiou*, spájaný často s inými materiálmi, sklom, živicom, drevom (H.Dalwood, W.Bertoni a ď.); najušľachtilejším materiálom na odlievanie je bronz; tvrdý a odolný, sám seba chráni *patinou*, ktorá zvyšuje výtvarnosť diela; technika odlievania bronzu známa už v starovekom Východe (pozri *Mezopotámia*), kde bola vysoko oceňovaná, ale aj v Afrike (*beninské bronz*); rovnako oceňovaná v Európe (podrobnejšie pozri *bronz*, *odlievanie do bronz*, *cire perdue/stratený vosk/stratená forma*); v niektorých obdobiach remeslo liateckej práve stavané nad sochárove tvorivé dielo, tj. nad *model*, ktorý bol odlievaný; napokon dodnes popri mene sochára uvádzané aj meno *lejára*; ešte v 18.st. sa odlievalo za mestskými bránami pre nebezpečenstvo požiaru, často slávnostne za prítomnosti dvora a niekedy aj panovníka (pomník Ľudovíta XV.); *pasiarstvo*, *umelecké opracovávanie kovov*, *odlievanie*

odlievanie na stratenú formu - *cire perdue/stratená forma*

odlievanie sadry - vyhotovenie pozitívneho odliatku z jemnej sadry, t.j. konečného diela alebo *modelu* určeného na prenesenie do *kameňa*, *dreva* alebo na vyhotovenie ďalšieho modelu, alebo vyhotovenie negatívneho odliatku modelu, t.j. sadrovej odlievacej formy, zhotovenej podľa hlineného alebo iného modelu; pozitívny odliatok, napr. *nízky reliéf* (pozri *hautrelief*), je možné odliat' v celku z jednodielnej formy; zložitejší a väčší odliatok je potrebné odlievať z *formy dielcovej* po častiach, ktoré sa napokon zostavujú; veľké odliatky musia mať formu spevnenú *armatúrou*; odliatok sa povrchovo spracováva *modelovacími nástrojmi*, *rašplami*, *pemzou*; vylievajú sa a vyplňajú kazy; ak má sadrový odliatok zostať konečným dielom, zvyčajne sa *patinuje*; sadrové odliatky sú známe v orientálnom umení; rad sadrových odliatkov zachovaných zo staroegyptského umenia (pozri *egyptské umenie*), z gréckeho umenia (pozri *grécke antické umenie*): do sadry odlievané ozdobné predmety a hrobové milodary; výrobný charakter nadobudlo odlievanie v rímskej *antike* (pozri *rímske umenie*); v súčasnosti slúži sadrové odliatky v sochárskej tvorbe ako medzistupeň pri vzniku diela (*model*), ale aj ako konečné dielo, ktoré ak je patinované, približuje sa kovu

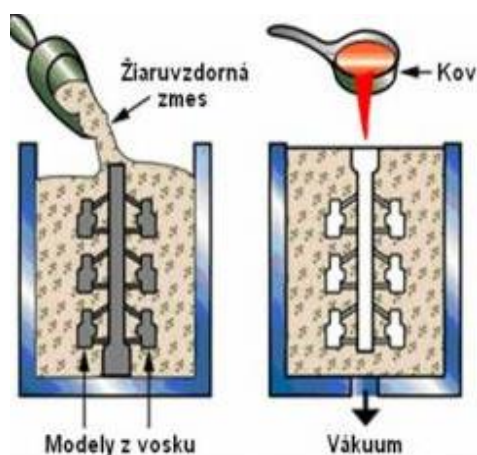
É. J. Dantan: Sochársky ateliér

É. J. Dantan
É. J. Dantan

odlievanie vosku - zhotovenie voskového negatívneho odliatku, t.j. formy hlineného, sadrového alebo iného modelu; tiež zhotovenie voskového pozitívneho odliatku zo sadrovej, hlinenej alebo inej formy; odlievanie vosku sa používa pri odlievaní drobných výtvorov, ktoré neznášajú vlhko sadry alebo vlhko a teplo *želatíny* (pozri *forma želatínová*); odlieva sa voskom s prísadou živice a loja; hlinený model je možné odlievať priamo, sadrový model je potrebné predtým navlhčiť

odlievanie za použitia pružných plášťov z plastických hmôt - moderný spôsob odlievania za použitia pružných *formových plášťov*, ktoré je možné po rozrezaní v zadnej časti odobrať

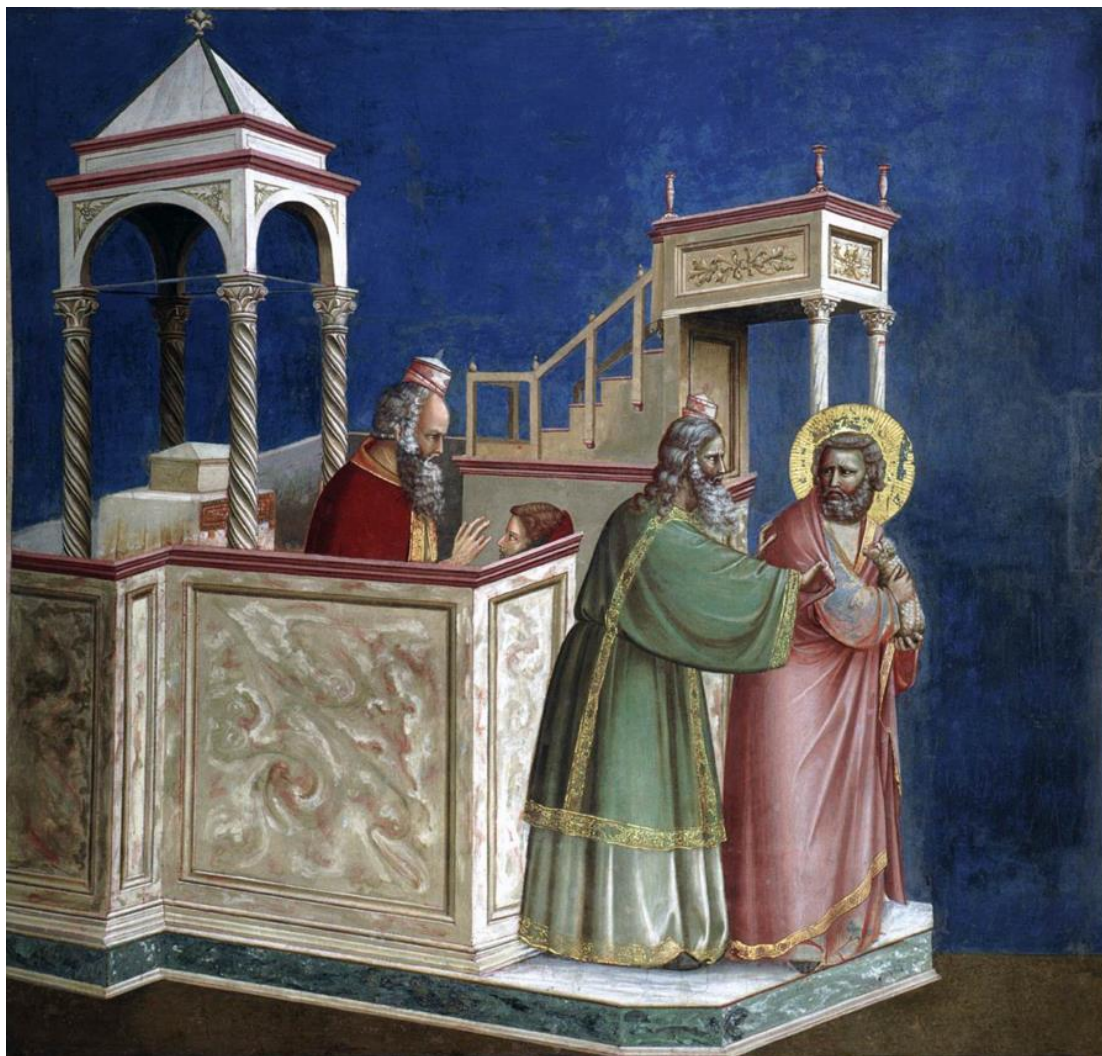
odlievanie želatíny - zhotovenie negatívneho odliatku z *modelu*, t.j. želatínovej odlievacej *formy* urobenej podľa hlineného, sadrového alebo iného modelu; tento druh odlievania je výhodný pre diela s jemným a členitým detailom, ktorý sníma veľmi presne; postup je podobný ako pri odlievaní sadry - model sa natrie napr. *šelakom* alebo ľanovým olejom, aby k nemu želatína neprilipla; ak sa odlieva zo sadrového modelu, stačí na nej naniesť vosk; model (alebo forma) sa zalejú teplou želatínou, ktorú je potrebné na rube po vychladnutí a zatvrdnutí ešte spevniť sadrovou vrstvou; odobraná želatínová negatívna forma sa vytvrdí voči vode roztokom vody a kamenca; takto poslúži na vyhotovenie desiatich odliatkov

odmena - pozri koniec sveta

Odmietnutie Joachimovej obete/Vyhnanie Joachima z chrámu – (*Protoevanjelium Jakubovo 1,1-4; Legenda aurea 254*); bohatý Joachim nemal 20 rokov s manželkou Annou deti, hoci sa príkladne správal; prosil Boha o potomka a sľúbil, nech sa narodí syn alebo dcéra, že ho zasväti Bohu; na sviatok Posvätenia chrámu chcel zložiť obeť spolu s ostatnými; keď pristúpil k oltáru, kňaz jeho obeť odmietol a Joachima vyhnal, lebo bezdetnosť bola pre Židov dôkazom previnenia proti Zákonu; zahanbený Joachim sa utiekol do púšte k pastierom, kde smútil 40 dní (pozri *symboly číselné: 40*); vo výtvarnom umení sa od 11.st. zobrazovali dva základné ikonografické typy: Odmietnutie Joachimovej obete a Vyhnanie Joachima z chrámu; v prvom type sa odohráva dej v samotnom chráme v okamihu, keď veľkňaz odmieta obeť a radikálnym gestom zhadzuje z oltára *obetného barančeka*, či mince; v minimalizovanom type zobrazovali iba kňaza a Joachima, v klasickej verzii sa objavujú aj sprievodné postavy; skupinu s Joachimom rozširovali aj ľudia z jeho kmeňa, v byzantskom a francúzskom umení aj Joachimova žena, ojedinele posmievači (U. Illario); v chráme sa okrem kňaza objavujú aj ďalší kňazi; jeden napr. žehná inú postavu, ďalší vyháňa Joachima; *jeruzalemský chrám* či jeho priečelie v raných dielach iba naznačujú *architektonické články*, napr. oltár, *cibórium*, kupola, stĺpy; neskôr v gotike a v renesancii, v zhode s dobovým slohom, starostlivo budovali interiér či priečelie chrámu; v nemeckom umení výjav neskôr situovali do konkrétného chrámu; v pozadí kompozície sa ako predzvesť nasledujúcich udalostí môžu objaviť doplnkové scény, napr. Zvestovanie Joachimovi (pozri *kompozícia simultánna*); príbehy o Joachimovi Anne mohli byť samostatné, často aj súčasťou mariánskeho cyklu v gotike, renesancii i baroku; pozri *Anna a Joachim, Stretnutie Joachima a Anny pri Zlatej bráne, Zvestovanie Anne a Joachimovi*

<http://www.harvardartmuseums.org/art/273604>

<http://via.lib.harvard.edu/via/deliver/deepcontent?recordId=HUAM273604>

Giotto: Odmietnutie Joachimovej obete (freska, Cappella Scrovegni, Padova, 1304-1306)

A. Dürer: Odmietnutie Joachimovej obete (drevený ryt, 1504)